

УДК 32-051(477+438)»2013»:329.05
DOI: 10.24144/2078 – 1431.2019.2(23).71–81

*Марта Шелемба,
кандидат політичних наук,
викладач кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ПРОЦЕС НАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2019 р.)

У статті здійснено порівняльну оцінку націоналізації партійних систем України та Польщі за результатами парламентських виборів 2019 року.

Методичною основою дослідження були традиційні методологічні підходи до розрахунків показника націоналізації партійної системи, визначені М. Джонсом і С. Мейнверінгом, Г. Голосовим. У рамках оцінки проведено аналіз встановленої партійної конфігурації кожної з країн, сформованої за результатами виборів, визначено стан націоналізації партійної системи за обраними методиками, оцінено причини його виникнення, проведено порівняльне дослідження картин оцінюваного показника на рівні зазначених держав. Визначено стан конфігурації партійної системи України за результатами парламентських виборів 2019 р., який вирізнявся новими політичними силами, що прийшли в парламент як наслідок очікувань громадян щодо змін у владі країни. Проведено порівняльну оцінку картини націоналізації партійної системи обох країн за результатами виборчих кампаній 2019 р. З'ясовано, що серед ключових відмінностей розвитку, які обумовили відповідний стан зазначеної націоналізації, виступають: 1) стабільність партійної системи, сталий склад основних політичних гравців, які тривалий час працюють у політичному просторі, мають підтримку виборців, характерні для Польщі та нехарактерні для України; 2) довіра до діючих політичних сил з боку населення з огляду на реалізацію передвиборчих обіцянок, яка є в Польщі та відсутня в Україні; 3) орієнтування населення на усунення провладних політичних сил, які себе дискредитували, характерне для України.

Ключові слова: *націоналізація партійної системи, конфігурація, політична партія, опозиція, провладна політична партія, парламентські вибори, регіоналізація, електорат.*

The article provides a comparative assessment of the nationalization of the party system of Ukraine and Poland by the results of the 2019 parliamentary elections. Within the framework of the evaluation, the analysis of the established party configuration of each of the countries formed by the election results, the state of nationalization of the party system by the selected methods, the causes of its occurrence, the comparative study of the pictures of the evaluated indicator at the level of these countries. The state of configuration of the party system of Ukraine by the results of the 2019 parliamentary

elections was determined, which was distinguished by new political forces that came to parliament as a result of citizens' expectations for changes in the power of the country. It is proved that nationalization of the party system of the country by the results of these elections in Ukraine was of average importance, its possible reduction is connected with manifestations of regionalization, which caused uneven support of the opposition political force in Donetsk and Lugansk regions. (too high support compared to other regions), heterogeneity of support for a new political force (PE «Voice») in one of the regions (in Lviv region higher than national). The party configuration that emerged in Poland following the 2019 parliamentary elections is considered. A high level of nationalization of the party system associated with favorable social and political factors is established. According to the results of the analysis, a comparative assessment of the picture of nationalization of the party system of both countries was determined based on the results of the 2019 election campaigns. It was noted that the key differences in the development that led to the respective state of nationalization of the party system in both countries following the 2019 parliamentary elections are: characteristic of Poland and uncharacteristic of Ukraine; 2) trust in the political forces on the part of the population in view of the implementation of election promises, which is in Poland and is absent in Ukraine; 3) the existence of a population orientation for the elimination of pro-governmental political forces that have defamed themselves, which is characteristic of Ukraine.

Keywords: nationalization of the party system, configuration, political party, opposition, pro-government political party, parliamentary elections, regionalization, electorate.

Постановка проблеми. Електоральні переваги виборців країни можуть демонструвати сталий характер, а можуть змінюватись у разі виникнення та зростання невідповідності між очікуваннями громадянського суспільства та поведінкою, курсом політичних партій, які мали суттєву підтримку як на національному рівні, так і в рамках регіонів. Стан однорідності голосування в рамках країни, який прийнято визначати як націоналізація партійної системи, свідчить про її гомогенність, а прояви певних регіональних диспропорцій – про процес регіоналізації, недостатнє розуміння та прийняття певних політичних партій на електоральному рівні. Вибори до парламенту України та інших країн вирізняються власними особливостями та характером націоналізації, що обумовлені розвитком та впливом відповідних факторів, рівнем становлення партійної системи. Польща, незважаючи на незначний досвід партійного будівництва, набула значних результатів гомогенної та сталої підтримки політичних партій на регіональному та загальнонаціональному рівнях. З огляду на зазначене, вивчення порівняльних особливостей та стану націоналізації партійної системи країн за результатами парламентських виборів 2019 р. є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання націоналізації партійної системи досліджувались авторами на теоретичному (в працях Д. Стоукса, Д. Броді, Д. Баєра, С. Мейнверінга і Т. Скаллі, Р. Хармела, Л. Сваєнда, І. Григор'єва, Ф. Васселлі, Д. Карамані, Р. Туровського тощо), методичному (М. Джонса та С. Мейнверінга, Г. Голосова), емпіричному

рівнях (у працях М. Джонса та С. Мейнверінга, Д. Карамані, Д. Бошлера, В. Емануеле, Дж. Тієманна, Г. Голосова та І. Григор'єва, М. Кармазіної, А. Мелешевича, Ю. Якименка). Зважаючи на існування певного масиву на працювань, на сучасному етапі існує потреба визначення картини рівномірності електоральної підтримки на рівні суспільств з різним ступенем розвитку партійної системи.

Мета статті – систематизація і порівняння процесів націоналізації партійних систем України та Польщі за результатами парламентських виборів 2019 р. Для досягнення вказаної мети визначено такі завдання:

- 1) вивчення особливостей націоналізації партійної системи України за результатами парламентських виборів 2019 р.;
- 2) дослідження процесу націоналізації партійної системи Польщі згідно з результатами парламентських виборів 2019 р.;
- 3) виявлення основних рис і напрямів трансформації електоральної підтримки в країнах, що трансформуються.

Результати дослідження. Дослідження процесу націоналізації партійної системи за результатами парламентських виборів 2019 р. України та Польщі дозволить встановити фактичний стан партійної конфігурації та розподілу електоральної підтримки політичних партій обох країн, оцінити вплив факторів, які зумовили зазначену політичну ситуацію щодо голосування.

На виборах до Верховної Ради України використовується змішана виборча система; в нижній палаті Національних Зборів польського парламенту, Сеймі – пропорційна виборча система, у верхній, Сенаті – мажоритарна. Дослідження проводиться за результатами виборів за пропорційною складовою, оскільки її результати дадуть можливість здійснити порівняння рівня гомогенності результатів голосування на рівні двох країн. Методичною основою дослідження є підходи М. Джонса і С. Мейнверінга [4], Г. Голосова [3].

Проведемо оцінку рівня націоналізації партійної системи за результатами парламентських виборів 2019 р. в Україні.

У табл. 1 представлено результати позачергових парламентських виборів до Верховної Ради України в 2019 р.

Таблиця 1

Результати позачергових парламентських виборів до Верховної Ради України в 2019 р. [2]

№ з/п	Назва політичної партії	%	Кількість місць у парламенті (багатомандатний округ)
1	ПП «Слуга народу»	43,16	124
2	ПП «Опозиційна платформа – За життя»	13,05	37
3	ПП ВО «Батьківщина»	8,18	24
4	ПП «Європейська солідарність»	8,1	23
5	ПП «Голос»	5,82	17

Результати парламентських виборів показали очікувані зміни політичної карти України з часів останніх парламентських виборів, які проходили в 2014 р.. Змінилась не тільки конфігурація основних політичних сил українського парламенту, але і з'явилися нові впливові політичні партії. Сили, які отримали в Верховній Раді електоральну підтримку та сформували більшість в 2014 р., втратили власні позиції. Зокрема мова йде про політичну партію колишнього Президента «Блок Петра Порошенка», що була переформатована 2019 р. на ПП «Європейська солідарність» (ЄС). За результатами парламентських виборів 2019 р. ЄС отримала 8,1% голосів виборців. Втрату електоральної підтримки цієї політичної сили порівняно з 2014 р. можна пов'язати з невиправданими очікуваннями від діяльності П. Порошенка на посаді президента, а саме: відсутністю результатів щодо врегулювання військово-політичного конфлікту з Росією; декларативним характером реформ, які проводилися в країні; невдалою кадровою політикою на президентській посаді; негативним іміджем кількох кандидатів від ЄС у народні депутати. Проте слід відзначити вплив чинника президентіалізму на результати виборів 2019 р., які відбувалися через два місяці після президентських виборів, на яких П. Порошенко посів друге місце, цим забезпечивши перетік електоральної підтримки до своєї партії.

ПП «Слуга народу» посіла перше місце за результатами досліджуваних виборів, партія отримала 43,16% електоральної підтримки. Це перша партія в історії українського парламентаризму, яка отримала такий високий рівень електоральної підтримки. Вказана перемога інтерпретується аналітиками та політологами по-різному. На наш погляд, найбільш суттєвими причинами підтримки партії можна назвати зокрема: високий рівень довіри до новообраного президента В. Зеленського; запит на «нові обличчя» в політиці та недовіра старим; ефективне залучення до агітаційної роботи одного з найвпливовіших ЗМІ в країні; використання зв'язку з виборцями через соцмережі...

ПП «Опозиційна платформа – За життя» посідає друге місце за результатами цієї виборчої кампанії (13,05%). Політична сила була сформована з колишніх представників ПП «Партія регіонів», яка в 2014 р. йшла в парламент під назвою ПП «Опозиційний блок». Представники цієї партії пропагували ідеологію «Русского мира» в Україні. Підтримка цієї політичної сили в 2019 р. зростає порівняно з 2014 р., традиційно отримавши найбільше голосів у Донецькій та Луганській областях. Серед найвагоміших причин такого результату можна виділити: імідж кандидатів як захисників інтересів регіону від центральної влади; війною, яку розв'язала попередня влада; поганим соціально-економічним станом; розширенням можливостей присутності в ЗМІ (придбання телевізійних каналів В. Медведчуком та особами, наближеними до нього).

ПП ВО «Батьківщина» отримала на цих парламентських виборах 8,18% підтримки населення (третє місце в парламенті). Такий результат порівняно з 2014 р., коли партія забезпечила лише 5,68%, дозволив їй отримати 24 депутатські мандати. Вказаний рівень підтримки електорату обумовлений: довірою до особистості Ю. Тимошенко (партія – проєкт лі-

дерки) з боку певної частки українців; пропагування очікуваних соціально-економічних гасел; широка рекламна кампанія; позитивне сприйняття критики попереднього уряду, в якому Ю. Тимошенко та її представники не займали посад.

ПП «Голос» отримала п'яте місце в українському парламенті, її підтримали 5,82% виборців. Забезпечення такого результату для нової політичної сили обумовлено кількома чинниками: впливом особистості лідера партії (партія – проєкт лідера С. Вакарчука) та його патріотизмом; ставкою на нові обличчя та професіоналізм у складі партії, а саме: членами партії, які пройшли до Верховної Ради України, стали провідні фахівці в галузі права, економіки, політики.

Обчислення стану партійної націоналізації дасть змогу оцінити рівень рівномірності електоральної підтримки політичних сил у 25 регіонах. Узагальнене значення індексу націоналізації партійної системи за результатами парламентських виборів в Україні в 2019 р., згідно з підходами М. Джонса і С. Мейнверінга, Г. Голосова, подано в табл. 2.

Таблиця 2

Індекс націоналізації партійної системи за результатами парламентських виборів в Україні в 2019 р. згідно з підходами М. Джонса і С. Мейнверінга, Г. Голосова

Показник	Значення індексу націоналізації					За партійною системою
	ПП «Слуга народу»	ПП «Опозиційна платформа – За життя»	ПП ВО «Батьківщина»	ПП «Європейська солідарність»	ПП «Голос»	
Індекс націоналізації згідно з підходом М. Джонса і С. Мейнверінга	0,888	0,545	0,768	0,735	0,583	0,704
Індекс націоналізації згідно з підходом Г. Голосова	0,958	0,521	0,846	0,771	0,49	0,5616

Відповідно до результатів розрахунків встановлено, що націоналізація партійної системи за підходом М. Джонса і С. Мейнверінга є високою (0,704), цей же показник за підходом Г. Голосова має середнє значення (0,5616). Такі розходження у значеннях викликані тим, що Г. Голосов, окрім стану рівномірності охоплення голосування в регіонах, враховує рівень підтримки парламентських партій в цілому по країні. Чим він вищий, тим нижче розходження з результатами, отриманими у порівнянні з результатами за М. Джонсом і С. Мейнверінгом. На нашу думку, підхід Г. Голосова є більш пристосованим до оцінюваного показника в трансформаційних суспільствах. Отже, слід констатувати, що рівень націоналізації партійної

системи України за результатами парламентських виборів був забезпечений такими факторами, як:

1) наявність соціально-політичного розмежування між західною та східною частинами країни, що проявлялося в апелюванні певних політичних партій до захисту регіональних інтересів східних областей, що є відмінним від загальнонаціональних;

2) трансформаційні чинники в якості соціально-економічних реформ, які не були настільки результативними, як очікувало населення. Тим не менш, підписання Асоціації з Європейським Союзом та запровадження безвізового режиму посилює підтримку проукраїнських патріотичних сил;

3) військово-політичні чинники, які проявлялися у тривалому військовому конфлікті на Донбасі;

4) соціально-психологічні чинники, що обумовлювали потребу «нових облич» у політиці та парламенті зокрема, що проявилось у підтримці новостворених ПП «Слуга народу», ПП «Голос»;

5) чинник регіоналізації вплинув на скорочення загального індексу націоналізації партійної системи. Його вплив відмічаємо в:

- Донецькій та Луганській обл., де рівень підтримки проросійської політичної сили вище 40%, а в інших регіонах ця партія (ПП «Опозиційна платформа – За життя») займає низькі та середні показники підтримки;
- Львівській обл., де рівень підтримки нової політичної сили ПП «Голос» є в рази вищим, аніж по Україні.

Здійснимо аналіз рівня націоналізації партійної системи за результатами парламентських виборів 2019 р. у Польщі.

Табл. 3 містить результати парламентських виборів до Сейму Республіки Польща в 2019 р.

Таблиця 3

**Результати парламентських виборів
до Сейму Республіки Польща в 2019 р. [5]**

№ з/п	Назва політичної партії	%	Кількість місць у парламенті (багатомандатний округ)
1	ПП «Право і справедливість» (скорочена назва з польск. – PIS)	43,59	235
2	ПП «Громадянська платформа» (скорочена назва з польск. – PO)	27,4	134
3	ПП Союз демократичної лівиці (скорочена назва з польск. – SLD)	12,56	49
4	ПП «Польська селянська партія» (скорочено PSL)	8,55	30
5	ПП «Конфедерація Свобода і незалежність» (скорочено KWiN)	6,81	11

Провладна політична партія ПП «Право і справедливість» (PIS) змогла отримати перше місце за голосуванням (43,59% електоральної підтримки) і отримати більше половини голосів до Сейму (загальна чисельність мандатів становить 460). Вказаний результат, за свідченням аналітиків [6], дозволяє цій політичній силі залишатись більшістю без залучення коаліційних сил. Перемога політичної партії пов'язана з її тривалою політикою соціальної підтримки населення, яка успішно реалізується і відповідає очікуванням виборців по країні. Якщо порівнювати позиції політичної партії з результатами попередніх парламентських виборів, можна констатувати їх незмінність (235 місць у Сеймі).

ПП «Громадянська платформа» (PO) посіла друге місце за кількістю мандатів до Сейму і отримала 27,45% голосів по країні. Ця політична сила є правоцентристською, ліберальною партією, знаходиться в опозиції до правлячої влади. В рамках вказаної політичної сили об'єднано чотири політичних сили, зокрема: ПП «Громадянська платформа» (правоцентристська, ліберальна політична партія); ПП «Новочесна» (правоцентристська, ліберальна політична партія); ПП «Польська ініціатива» (ліберальна політична партія), ПП «Зелені» (політична партія, орієнтована на захист екології). Зазначена політична сила тривалий час знаходиться в політиці, має прихильників завдяки політичному курсу, діям представників, які були у польській владі в певні часи (Б. Коморовський був на посаді Президента країни з 2010 по 2015 рр.). Порівняно з попередніми виборами до парламенту в 2015 р. результати голосування за партію були майже незмінними.

ПП Союз демократичної лівіці (SLD) зайняла третє місце серед переможців виборчої кампанії і отримала 12,56% електоральної підтримки. Ця політична сила є соціал-демократичною партією, опозиційною до уряду та провладної партії в країні. Вказана політична партія змогла об'єднати дві ліві сили, які тривалий час не знаходили порозуміння через певні розходження у баченні курсу розвитку держави (партія «Весна» та «Лівіця разом») [1].

ПП «Польська селянська партія» (PSL) посідає четверте місце в Сеймі, її підтримує 8,55% виборців країни. Це центристська політична партія, знаходиться в опозиції до влади та провладної партії Я. Качинського. Вона створена на базі об'єднання Польської селянської партії та руху Kukiz'15. Вказані політичні сили разом мали більшу підтримку за результатами попередніх парламентських виборів 2015 р., вона становила 13,94%, відповідно їх коаліція дала можливість пройти до парламенту з меншим успіхом в 2019 р..

ПП «Конфедерація Свобода і незалежність» (KWiN) отримала 6,81% електоральної підтримки та посіла шосте місце в Сеймі країни. В рамках цієї політичної сили – польські націоналістичні сили та партія «друзів Путіна» [1]. Зазначена політична сила декларує також євроскептицизм, не підтримує членства Польщі в НАТО, ЄС.

Вивчення стану партійної націоналізації дасть змогу оцінити рівень рівномірності електоральної підтримки політичних сил за 41 регіоном. Узагальнене значення індексу націоналізації партійної системи за резуль-

татами парламентських виборів в Польщі в 2019 р. згідно з підходами М. Джонса і С. Мейнверінга, Г. Голосова наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Індекс націоналізації партійної системи за результатами парламентських виборів у Польщі в 2019 р. згідно з підходами М. Джонса і С. Мейнверінга, Г. Голосова

Показник	Значення індексу націоналізації					За партійною системою
	ПП «Право і справедливість» (PIS)	ПП «Громадянська платформа» (PO)	ПП «Союз демократичної лівіці» (SLD)	ПП «Польська селянська партія» (PSL)	ПП «Конфедерація Свобода і незалежність» (KWiN)	
Індекс націоналізації згідно з підходом М. Джонса і С. Мейнверінга	0,869	0,818	0,822	0,83	0,943	0,856
Індекс націоналізації згідно з підходом Г. Голосова	0,948	0,905	0,907	0,916	0,989	0,9229

Встановлено високий результат націоналізації партійної системи за результатами парламентських виборів у Польщі в 2019 р. Виявлено, що висока однорідна підтримка провладної політичної сили (ПП «Право і справедливість» (PIS)) обумовлена тривалим орієнтуванням на соціальні проекти, їх розробкою, реалізацією відповідно до очікувань та настроїв виборців. Інші політичні сили також мали рівномірну підтримку на регіональному рівні, що вплинуло на високу націоналізацію під час виборів. ПП «Конфедерація Свобода і незалежність» (KWiN) завдяки успішній загальнонаціональній виборчій кампанії, тривалій роботі до виборів зуміла забезпечити гомогенну підтримку націоналістичного, антиєвропейського курсу серед певних верств населення по всій території країни. Ця політична сила впливає на націоналістичні, радикальні настрої в державі. Три інші політичні сили також завдяки певній присутності у владі, довірі населення в усіх регіонах забезпечили собі стійку однорідну підтримку. Можемо констатувати, що основними факторами становлення націоналізації партійної системи за результатами парламентських виборів у Польщі в 2019 р. були:

1) соціально-економічні чинники, які дозволили провладній політичній силі (ПП «Право і справедливість» (PIS)) завдяки успішній соціальній політиці, декларуванням її покращення забезпечити підтримку електорату на всій території країни;

2) соціально-психологічні чинники, пов'язані з:

- кризою вибору опозиційних лідерів у потужних політичних силах, зокрема ПП «Громадянська платформа» (РО), і орієнтуванням виборців, що не підтримують владу, в бік радикалізованих націоналістичних рухів;

3) трансформаційні чинники, обумовлені процесами скорочення демократії, пов'язаними з певною акумуляцією влади в рамках діючого президента та провладної партії, які обумовлюють пошук громадянами нових політичних акторів, які пропагують більш демократичний розвиток країни.

Проведені розрахунки та характеристики дали змогу здійснити порівняльну оцінку картини націоналізації партійної системи обох країн за результатами виборчих кампаній. Основними результатами оцінки є такі положення:

1) високий рівень націоналізації партійної системи Польщі порівняно з середнім рівнем в Україні пов'язаний із: стабільністю партійної системи, незмінністю основних політичних гравців, які тривалий час функціонують у політичному просторі, добре відомі електорату; правильним застосуванням трансформаційних процесів у суспільстві, політиці, економіці, військовій та міжнародній сферах;

2) рівномірність підтримки основних політичних сил, що прийшли до польського парламенту, пов'язана з очікуванням покращень від діючої провладної політичної сили, нових оптимізаційних заходів від інших добре відомих виборцю учасників;

3) висока гомогенність підтримки нових політичних сил в Україні викликана очікуванням громадян від влади стосовно припинення політичних розмежувань, бажанням бачити новий ефективний парламент, орієнтиром на покращення соціально-економічного становища, припинення військового конфлікту (без здавання українських позицій). Тобто український орієнтир на «нові обличчя» є своєрідним захистом від присутності та дій політиків, політичних сил, які з часів незалежності України знаходяться в політичному просторі країни.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Було здійснено систематизацію і порівняння характеристик націоналізації партійної системи України та Польщі за результатами парламентських виборів 2019 р. Встановлено, що в Україні спостерігається середній рівень націоналізації партійної системи загалом по країні через нерівномірність підтримки політичних сил на регіональному рівні. По-перше, індекс націоналізації президентської партії «Слуга народу» має хоч і рівномірну підтримку по регіонах, але високий відрив від найближчих конкурентів. По-друге, ПП ВО «Батьківщина», ПП «Опозиційна платформа – За життя» та ПП «Європейська солідарність», маючи середнє значення індексу націоналізації партії, отримують перспективи до зростання електоральної прихильності в разі зменшення підтримки ПП «Слуги народу». По-третє, ПП «Голос» при ефективній роботі в парламенті та проведенні правильних виборчих кампаній має шанс отримати стійку електоральну підтримку в майбут-

ньому. Результат голосування за політичні сили, які отримали середній рівень однорідності електоральної підтримки, свідчить про існування певних явищ регіоналізму в країні. Визначено, що націоналізація партійної системи Польщі за результатами вказаних виборів була високою, що пов'язано з тривалим функціонуванням всіх політичних акторів в електоральному просторі країни, відповідністю очікувань виборців результатам виконання попередніх передвиборчих обіцянок з боку політичних сил. Порівняльний аналіз показав, що високий рівень націоналізації партійної системи Польщі порівняно з середнім показником в Україні обумовлений передусім наявністю політичної волі парламентарів, президента та уряду щодо проведення реформ у державі.

Перспективи подальших досліджень за вказаною проблематикою можуть бути зосереджені на дослідженні гомогенності електоральної підтримки політичних партій у країні, вивченні процесу регіоналізації партійної системи, а також факторів, які обумовлюють процес її націоналізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банахевич Ю. Вибори у Польщі. Що спільного між партією Качинського і донецьким «Шахтарем»? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2797708-vibori-u-polsi-so-spilnogo-miz-partieu-kacinskogo-i-doneckim-sahtarem.html> (дата звернення: 28.10.2019).
2. Позачергові вибори народних депутатів України 2019. Дата оновлення: 28.10.2019. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp300pt001f01=919.html> (дата звернення: 28.10.2019).
3. Golosov G.V. The territorial genealogies of Russia's political parties and the transferability of political machines. *Post-Soviet affairs*. 2014. Vol. 30, № 6. P. 464–480.
4. Jones Mark P., Mainwaring S. The nationalization of parties and party systems: an empirical measure and an application to the americas. Дата оновлення: 28.10.2019. URL: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/13540688030092002> (дата звернення: 28.10.2019).
5. Wybory do Sejmu i Senatu w 2019 r. Дата оновлення: 28.10.2019. URL: https://pkw.gov.pl/853_Wybory_do_Sejmu_i_Senatu_w_2019_r (дата звернення: 28.10.2019).
6. Wyniki wyborów parlamentarnych 2019. Wyniki wyborów do sejmu i senatu! Kto wygrał wybory 2019? 29.10.2019 Oficjalne wyniki. Дата оновлення: 28.10.2019. URL: <https://gk24.pl/wyniki-wyborow-parlamentarnych-2019-wyniki-wyborow-do-sejmu-i-senatu-kto-wygral-wybory-2019-29102019-oficjalne-wyniki/ar/c1-14498813> (дата звернення: 28.10.2019).

REFERENCES

1. Banakhevyh, Yu. Wybory u Polshchi. Shcho spilnogo mizh partiiu Kachynskoho i donetskim «Shakhtarem»? [Elections in Poland. What is common between Kaczynski's party and Shakhtar Donetsk?]. *ukrinform.ua*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2797708-vibori-u-polsi-so-spilnogo-miz-partieu-kacinskogo-i-doneckim-sahtarem.html> [in Ukrainian].

2. Pozacherhovi vybory narodnykh deputativ Ukrainy 2019 [Extraordinary elections of People's Deputies of Ukraine 2019]. *cvk.gov.ua*. Retrieved from <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp300pt001f01=919.html> [in Ukrainian].
3. Golosov, G.V. (2014). The territorial genealogies of Russia's political parties and the transferability of political machines, *Post-Soviet affairs*, 6, 464–480.
4. Jones, Mark P., & Mainwaring, S. The nationalization of parties and party systems: an empirical measure and an application to the americas. Retrieved from <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/13540688030092002> [in English].
5. Wybory do Sejmu i Senatu w 2019 r. [Elections to the Sejm and Senate in 2019.]. *pkw.gov.pl*. Retrieved from https://pkw.gov.pl/853_Wybory_do_Sejmu_i_Senatu_w_2019_r [in Polish].
6. Wyniki wyborów parlamentarnych 2019. Wyniki wyborów do sejmu i senatu! Kto wygrał wybory 2019? 29.10.2019 Oficjalne wyniki [he results of the parliamentary elections 2019. The results of the parliamentary and senate elections! Who won the 2019 election? 29/10/2019 Official results]. *gk24.pl*. Retrieved from <https://gk24.pl/wyniki-wyborow-parlamentarnych-2019-wyniki-wyborow-do-sejmu-i-senatu-kto-wygral-wybory-2019-29102019-oficjalne-wyniki/ar/c1-14498813> [in Polish].